

Per kryžių į žvaigždes

1933 m. spalio 19 d. vyskupas Teofilus Matulionis, Lietuvai ir Sovietų Sąjungai keičiantis kaliniais, kartu su kitais sugrįžta į Lietuvą. Nuo 1936 m. rudens apsigyvena prie seserų Benediktinių bažnyčios Kaune kaip jos rektorius. Įveda nuolatinę Švenčiausiojo Sakramento adoraciją. Kurį laiką 1940 m. eina vyriausiojo Lietuvos Kariuomenės kapeliono pareigas.

Mirus Kaišiadorių vyskupui Juozapui Kuktai, popiežius Pijus XII 1943 m. Teofilijū Matulionį paskiria Kaišiadorių vyskupu. Kaišiadorių vyskupo Teofiliaus šūkis buvo pasirinktas „Per kryžių į žvaigždes“. Jis atspindi esminę ganytojo laikyseną – skelbti išganyto viltį per Išganytojo pasiaukojančią mirtį ir prisikėlimą. Arkivyskupo Teofiliaus Matulionio amžininkų, bendravusių su juo, atsiminimuose pažymima, kad iš vyskupo „asmens dvelkia vidinis gyvenimas, galingas tikėjimas, sudrausmintas kančioje“.

1946 m. gruodžio 18 d. vėl suimamas ir išvežamas į Vladimiro kalėjimą, vėliau į Mordoviją. Į Lietuvą vyskupas Teofilus grįžta tik 1956 m. pavasarį. Tuometinei valdžiai neleidus sugrįžti į Kaišiadoris, apsigyvena Birštone.

1957 m. pirmąją Kalėdų dieną Birštone, savo kambaryje, slapta vyskupu konsekruoja kunigą Vincentą Sladkevičių. Už šį „nusikaltimą“ 1958 m. spalio 17 naktį valdžia vyskupą Teofilijū išveža iš Birštono ir apgyvendina Šeduvoje.

Už ypatingą ištikimybę Bažnyčiai, popiežius Jonas XXIII 1962 m. vasario 9 d., įvertino suteikdamas vyskupui arkivyskupo (asmeninį) titulą. Tikėjimas ir pasitikėjimas Viešpačiu arkivyskupui ypač kankinystės metu suteikė stiprybės ir vidinės ramybės.

Vyskupas Teofilus apie tikėjimą rašė 1945 m Lietuvos TSR vyriausybei skirtame dokumente. Dėl šio dokumento vėliau vyskupas buvo suimtas: „Žmogaus tikėjimas yra Dievo malonės dovana, tačiau tikėjimui reikia ir geros valios, pasiruošimo, auklėjimo, ištvermės. Kol tikintis žmogus gyvas, jam rūpi religiniai-dvasiniai reikalai. Negana to: sunkesniais gyvenimo momentais tie reikalai žmogui yra didžiausia paguoda ir atrama, padedanti nugalėti sunkumus.“ Arkivyskupą T. Matulionį pažinoję žmonės mini jo raginimą mylėti Dievą, Švč. Jėzaus Širdį. Ši vyskupo Teofiliaus meilė Išganytojo Širdžiai buvo viena iš pagrindinių pamaldumo apraiškų, prasidėjusi jo vaikystėje paklūstant Motinos žodiniam testamentui.

Būdamas tremtyje, jis dėkoja Dievui, kad jam teko ši kančia. Laiške kalba apie savo džiaugimąsi Dievu, kuris ir nelaisvėje yra šalia: „Kai pamanai, koks geras ir gailestingas yra Viešpats: savuosius suranda miškuose, tundrose, vidurnaktį. Širdingai dėkui jam! Gerai sutvarkė Apvaizda, kad ir nos fratres sacerdots (mus brolius kunigus) atsiuntė ten, kur fideles (tikintieji). Kur avys, ten ir ganytojai!“

1962 m. rugpjūčio pradžioje arkivyskupas Teofilus gauna kvietimą dalyvauti Vatikano II Susirinkime. Netrukus, 1962 m. rugpjūčio 17 d. arkivyskupo bute Šeduvoje daroma krata, kurios metu arkivyskupui suleidžiama neaiškios sudėties injekcija. Praėjus trimis dienoms, rugpjūčio 20-ąją arkivyskupas Teofilus miršta. Palaidojamas 1962 m. rugpjūčio 23 d. Kaišiadorių katedros vyskupų kriptoje.

Savo kančios kelyje, anot prelado P. Gaidos, arkivysk. T. Matulionis „kentėjo su entuziazmu: jautė skausmą, didelę fizinę naštą, persekiojimą, bet niekad nuo jo nebėgo, ramiai priėmė, nes savo gelmėje turėjo nesvyruojančią atramą — dieviškąją galią, kuri triumfavo ir sunkiausiais momentais ramiu, antgamtiniu pranašumu... Ši Dievo tarno Teofilijaus laikysena tepaskatina mus rasti atsakymą į klausimą, kur slypi kentėjimų prasmė, ir sugebėti atrasti savy tą pirmą vidinį nusistatymą, kurį vadiname savo gyvenimo tikslo supratimu. Tuomet kančia taps galimybe pasireikšti geriausioms mūsų dvasios savybėms, visų pirma reikia atkerpti dėmesį į Teofilijaus maldos gyvenimą. Tai ir visiškai pasitikėjimas Dievui, tai ir ištikimybė Evangelijai ir Bažnyčiai. Kita vertus, tai ir visuotinio dimensija. Jo kunigystė iš esmės prabėgo Sankt Peterburge, tuometinėje carinės Rusijos sostinėje, kur buvo įvairių tautų ir kalbų žmonės. Jis nedarė skirtumo, kur daugumą tikinčiųjų sudarė lenkų, rusų, vokiečių, kitų tautų žmonės. Kiekvienas žmogus, net ir tie, kurie jį tardė, jam buvo Dievo atvaizdas, nežiūrint kad įvairių dalykų sužeistas. Tai ir Šventosios Mišios ir dėmesys Švenčiausiojo Sakramento adoracijai, kurių gyvas palikimas ir liudijimas yra Kauno seserų benediktinių bažnyčioje. Pamaldumas į Švenčiausiąją Jėzaus Širdį ir Dievo Motina Marija. O taip pat atpažinimas sesers Faustinos skelbto Dievo gailestingumo. Tik porai metų praėjus nuo Gailestingojo Jėzaus paveikslų nutapymo Vilniuje, jis užsakė šio paveikslų kopiją, kuri buvo jo asmeninėje koplyčioje. Vėliau jį atsivežė į kurią ir dabar šis paveikslas yra Kaišiadorių katedroje, Gailestingumo koplyčioje.